

НАРОДОЗНАВСТВО

Олександр Ляшев

●

РОЇЩАНСЬКІ ЗВИЧАЇ ТА ОБРЯДИ

ВСТУП.

«Ojczyzna to ziemią i groby, naród tracas pamięć — ttaca życie»¹ — написано на вхідній брамі цвинтаря культурно-політичного центру Польщі XIX ст. Закопане.

Життя народу — це його пам'ять, пам'ять яка пов'язує у єдине ціле колишні, нинішні та майбутні покоління одноетнічних представників. Ця пам'ять — це, перш за все, духовне життя народу, його серцевина суть, його душа. Головною ж складовою частиною цього є звичаї та обряди, які не тільки уособлюють у собі народні знання, вірування та погляди на оточуючий світ, а й виділяють певну етнічну спільноту з загалу людності Землі і є обличчям.

Це духовне обличчя усього народу складається з дрібних штрихів і фрагментів, якими є звичаї та обряди окремих місцевостей, округ та сіл. Такою невеличкою складовою частиною духовного життя українського народу є й духовна спадщина села Роїще Чернігівської обл. Чернігівського р-ну.

Історична довідка про с. Роїще.

С. Роїще розташоване на відстані 25 км від м. Чернігова на правому і лівому березі р. Стрижня, правого допливу р. Десни. Люди на цій території мешкають з давніх часів, свідченням чому є знайдений біля села могильник II—I тис. до н. е.¹ Перша письмова згадка про село з'являється 1657 р. в універсалі Б. Хмельницького.² У 1700 р. до села було перенесено сотенне правління з містечка Сібержа, і з того часу від назви села сотня називалась — Роїська.³

Сучасне село Роїще складається з 6 кутків: Коробковщина, Бабічовщина, Слобода, Зенковщина, Балатянщина та Скіток. Такого вигляду село набуло протягом свого існування. Історичне Роїще — це Коробковщина та Бабічовщина, інші ж кутки окремими населеними пунктами були аж до 1951 р. У цьому році при укрупненні колгоспів були об'єднані слобідський колгосп ім. Будьоного, скітянський колгосп «Політвідділ» та роїщанський колгосп «Перекоп» у один колгосп «Зоря комунізму» з розташуванням центральної садиби у с. Роїщі.⁴ З цього часу село і отримує сучасний територіальний устрій.

На 1988 р. у селі налічувалось 600 дворів та 1456 мешканців.⁵

При роботі над даним дослідженням збережені діалектні особливості мови с. Роїща у текстах пісень, у висловах та приказках, взятих в лапки, а також деяких слів, літературно-український еквівалент яких поданий у дужках. У ході збирання матеріалу було опитано 13 літніх мешканців села, але, на жаль, тільки 6 з опитаних змогли дати інформацію, на підставі якої зроблена дана праця.

1 Вітчизна — то земля і могили, народ, який втрачає пам'ять, — втрачає життя.

у кого крашанка розбивалась — той програвав). У неділю ж ходили христосуватись по родичах. Зайшовши до хати, зайшовший казав: «Христос воскрес!», господарь відповідав: «Воістину воскрес!», після чого цілували один одного три рази у щоки.

У понеділок був поминальний день: увечорі йшли на могилки поминати родичів, на могили яких клали крашанки, печиво, цукерки.

Увечорі понеділка молодь йшла на Храм у с. Хмельницю.

Після Пасхи 6 тижнів були «святе вечори»: по вечорам грала музика, співали дівчата, робити у ці тижні не можна було.

Зі слів Т. Куценко та М. Зіненко.

Червень.

Вознесенне Господне, Храмове свято. З ранку йшли до церкви, а після церкви був святковий обід, потім гуляли на вулиці.

Свята Трійця, Трійця. Ламали гілки липи, в'яза, рвали паюр (болотяна трава) і кідали їх на підлогу хати, де вони лежали три дні. Через три дні гілки вставляли за ікони, решту палили у печі, а також палили і ті гілки, які були за іконами з торішньої Трійці. Паюр залишали для плетіння цибулі.

Русалки, через тиждень після Трійці. Мама або бабуся плела із бур'яну берьозкі (вінки) і надівала малим дівчатам на голови, з цими вінками дівчата ходили увесь день. Увечорі мама або бабуся клала ті берьозкі на місце, де була посаджена капуста, щоб зав'язались качани.

Зі слів Т. Куценко та Г. Кулик.

Липень.

7 липня, Івана Купала. Жінки рвали на могилах квіти і якщо вони швидко в'яли, то вважалося, що скоро прийде смерть. Також у цей день рвали липу, звіробой та інші трави на «зелле» (лікарські рослини).

Зі слів А. Анікіної.

Серпень.

19 серпня, Спас. У цей день жали ветку, сноп товщиною з руку, прикрасивши його зверху квітами, вставляли в яблука, які у рушнику несли святити до церкви.

Зі слів А. Кулик.

Грудень.

13 грудня, Андрія. У цей день дівчата гадали:

— «через три межі пересівали коноплю», дівчата кидали насіння коноплі через межі і приказували: «Андрій, Андрій, на тебе коноплю сію, пріснісь во снє, з кім буду брать на весне». Нареченим вважався той, хто снівся тої ночі;

— робили мости. Лягаючи спати, дівчина у голові ставила чашку чи миску з водою, на яку клала палочки, наче міст. І якщо наснитися їй, що хтось веде її через міст, то за того, хто її вів, вона і заміж піде.

Зі слів Т. Куценко.

II

Родинно-сімейна обрядовість у с. Роїці складалась з весільного обряду, родів, хрещення та поховального обряду. У названій послідовності і розглянемо їх.

Весілля, свадьба

Грала свадьбу у селі тільки у визначений час: після Хрещення Господнього, Водохреща (18 січня) до Великого посту (лютий); після Пасхи до початку Петрова посту, Петрівки (травень); після закінчення Петрівки (12 липня) до Успенського посту, Спасівки (14 серпня); після Пречистої (28 серпня) до Різдваного посту (27 листопада).

Нарада молодого зі своїми батьками.

Коли хлопцю надходила пора одружуватись, він вибирав собі наречену, це він робив або сам, або йому радили у цьому батьки. Бажання сина і батьків не завжди співпадали. Коли думки батьків і сина розходились, то частіше останні йшли на поступки синові, але інколи примушували сина поступатись своїми почуттями. Головними критеріями вибору нареченої для сина у батьків були: по-перше, щоб вона була гарною господаркою; а по-друге, шукали рівну собі за майновим і соціальним станом, тобто заможні — заможню, а бідні — бідну.

Сватання.

Після того, як кандидатура молодої була затверджена, на сімейній нараді вирішували, кого обрати у свати. Сватів вибирали двох із одружених родичів. Це по-

винні були бути поважні за розумом та красномовні люди, головним завданням яких було просити згоди на шлюб з дівчиною, з якою парубок хоче побратись. Ці свати з хлібом, з сіллю та пляшкою горілки у супроводі молодого йшли до батьків дівчини. Наблизившись до хати, вони стукають у вікно і розповідають про свою довгу подорож та про близьку ніч, що примушує їх просити гостинності, після чого їх пускають до хати. Як старости увійшли до хати та привітались, один з них витягує з своєї торби хліб з сіллю і, поцілувавши його, передає голові дому. Той, поцілувавши й собі хліб, кладе його на стіл. Після цього старости розпочинають довге оповідання про полювання на куницю, як та куниця втекла від них та заховалась у дворі цієї господи, і тому вони мусили прийти сюди, щоб відшукати куницю і забрати її з собою. Потім свати відверто звертаються до матері, пропонуючи їй, щоб дала згоду на шлюб своєї доньки. Мати питалась у батька, а він у дочки. Якщо донька була згодна, то батько наказував їй принести рушники, якими вона пов'язувала сватів, а молодому молоді давала вишивану сорочку.

Після цього всі сідали за стіл, щоб відзначити цю подію. Молода кликала свою подругу, яку брала у головні дружки. Ця дружка різала принесений сватами хліб і сама обов'язково його कुштувала, якщо дівчина відвідає принесеного сватами хліба, то вийде заміж у цьому році.

Але ж дівчина не завжди була згодна, траплялись і випадки відмови. У цих випадках батьки могли ввічливо сказати, що доньці ще рано заміж, а могло статись таке, що дівчина дарувала парубка гарбузом. Також не завжди сватили за коханням молодих, траплялось й таке, що молоді вперше бачились тільки на змовинах.

Змовини.

Змовини відбувались так само, як і сватання, з тією різницею, що до хати молоді приходили її подружки, а молодий приходив не тільки зі сватами, а з усією рідньою. На змовинах відбувалось благословіння молодих, а також вирішували, коли будуть грати свадьбу, скільки буде бояр, дружків та дружок, як будуть йти переводи.

Вибирання бояр, дружків та дружок.

У п'ятницю під вечір молода й молодий, принарядившись, йшли у село збирати собі бояр, дружків та дружок. У бояри та дружки вибирали із неодружених знайомих, друзів або родичів у будь-якій кількості. Дружків вибирали не менше двох, також із знайомих, друзів або родичів, але із одружених. Під час весільного обряду спеціальну роль виконували тільки головний боярин та головна дружка, які тримали вінці у церкві над головами молодого та молоді. Інші ж бояри, дружки та дружки спеціальних ролей не мали.

Вельце.

В суботу з ранку молодий та молода йдуть до церкви, де сповідаються та причащаються, а після богослужіння повертаються кожний до своєї домівки. У цей час до молодого та молоді приходять дівчата, з знайомих, друзів або родичів, «віті вельце».

Вельце робили з довгих смужок кольорового паперу та палочки 40—50 см завдовжки. З паперових смужок робили «гармошки», якими, трохи надрізав їх поперек, обвивали дерев'яну палочку. Після цього палочку перевертали так, щоб смужки звисали додолу, а зверху її приробляли щось наподобі опихала, теж із кольорового паперу.

Коли вельце обвивали перший раз, його тримав хлопець, вік не грав значення, інколи вельце тримало, навіть, зовсім мале хлоп'я. Починаючи обвивати вельце, дівчата приказували: «Благослові, Боже, отец і маті, вельце завіваті». А далі співали:

(у молоді та молодого)

Вілі, вілі вілечко в трі голі,

Да й оставілі на столе.

Вілі, вілі вілечко з берози,

Стоять девочки тверози. (це щоб дівчатам наливали по чарці)

+ + + + +

Ой чуйте, люди, чуйте, люди, де голуб гуде,

Ой там Ванечка, ой там Ванечка парубоцтво здає.

(речетатив)

Хлопчикі моє, приступіте ко мене,

Забереть от мене парубоцтво моє.

(якщо цю пісню співали у молоді, то перероблювали її на дівочий лад)

(у молодого)

Летев гарнастай через сад,

Дай погубів пер'ечка на весь сад.

Соберіте, девочки, пер'ечка,

Та звейте ві вілечка.

Після цих пісень вже співали різні звичайні.

Як вельце вже готово, молодий та молода йдуть запрошувати рідних, сусідів та знайомих на свадьбу.

Каравай

У суботу ж готують і каравай, для виготовлення якого запрошують каравайницю — молодицю (одружену жінку), родичку. Після того, як перегорало у печі, вигрібав з неї хлопець, якого можна було запросити навіть з вулиці. Вигрібаючи, він промовляв: «Благослови, Боже, отец і маті, у піч каравай сажаті». Як було вигребено з печі, на долівці розводили невеличкий вогонь, перстрибнувши через який, каравайниця брала, поклавши на долоні рушник, щоб молоді не були голі, полату, клала на неї каравай і саджала його в піч. Як каравай був готовий, його ставила на стіл і встрикали в його 5—7 (не парну кількість) вілець. Потім пекли різні «шишки», які (роздавали дітям, що приходили подивитись на весільні приготування.

Неділя. Вінчання.

Ранком молодий та молода йдуть до церкви на заутреню. Після служби вони йдуть по домівкам і готуються до весілля.

Молодій неодружений брат, або, якщо його немає, любий хлопець, розплетає косу. Після того, як волосся розчешуть, його знову заплітають у косу; в яку вплітають червону стрічку, косу вкладають вже востаннє на кшталт вінка.

У молодого у цей час запрягають коней, прикрашають їх, вплітають у гриву стрічки, у дугу вставляють вельця. Після цього з музикою, щоб чуло все село, ідуть до молодої. Дружків перев'язують полотном або рушниками і пришивають їм до одягу червону квітку з паперу або тканини, молодому ж пришивають білу квітку. З молодим іде світълка, неодружена сестра молодого, або хтось із його родичок, якщо у нього немає сестри. Світълка тримає свічку, устрикану у чотири ряди житом і прикрашену квітками.

Зустрівши святковий поїзд, молода дає боярам по носовій хустці, які вони застиркують у кішені, світельці — свою свічку, а дружку — рушник, на якому молоді будуть стояти перед аналоєм. Після благословіння батьків молоді йдуть до церкви. Входячи до церкви, кожний з молодих намагається перший переступити поріг, бо це йому забезпечить першу ролу у шлюбі. З цією ж метою молоді намагаються першими стати на рушник перед аналоєм. Тут у церкві по вогню свічок, які тримає світълка, визначають, як будуть жити молоді. Якщо свічки горять гарно, то і жити будуть гарно, а якщо кволо, то і життя буде таким.

Вийшовших з церкви молодих зустрічає музика і з нею вони ідуть до батьків молодої.

Неділя. Зустріч молодих у батьків молодої.

Переводи. Зустріч молодих у батьків молодого.

Батько й мати простилають перед воротами рушник і зустрічають молодих з хлібом і сіллю, промовляючи: «Просімо покорно до хати». Молодий сідає за стіл, а молоду заводить або її брат, або, якщо немає його, любий хлопець. Коли він заводить молоду, то три рази повторює: «Благослови, Боже, отец і маті, молоду на посад сажаті». Після цього він з молодого «справляє викуп»: сідає між молодими і вимагає з молодого плату за молоду. Як молодий викупляє молоду, вони сідають разом і починається весілля. Гуляння у батьків молодой триває годину-дві, далі головна дружка запрошує всіх до себе — починаються переводи. Спочатку всі гості гуляють у старшої дружки, а потім в усіх дружок по черзі, згідно з умовленістю, укладеною на змовинах.

Перед виправленням молодої від її батьків дружки вимагали за неї у бояр та дружків викуп за молоду. Робили це так: на тарілку ставали чарку і, клали шматок хліба, потім, тарабанячи ложкою по чарці над вухом у бояр та дружків, співали:

Що в нашого свата світліка горбата,
А на горбу хата.
А на хате верба рясна,
А в хаті молода красна.
у—у—у.

Якщо ж боярі та дружкі відмовлялись давати викуп, то дружки співали шутливі пісні:

Хвалілісе, що багаті,
Хвалілісе, шо багаті.
А ще тільки скуповаті.
у—у—у.

* * *

Говорять, що всі ехалі,
А всі пешкі йшли.
Молодого у мешку несли.
Ногі торчалі, собакі гарчалі.

Також у цей час дружки викрадали у бояр та дружків головні убори і теж вимагали за них викуп.

Після того, як молода була викуплена та вже виходила з рідної домівки, а також при переході з двору у двір під час переводів співали такі пісні:

Ішли дівочкі гарю,
Звали Галечку з собою.
Війді, війді, да Галечка, на часочек,
на часочек,
Да й проведі поміж нами голосочек,
голосочек.
А вже ж мені, да дівочкі, не ходіті,
не ходіті,
Поміж вамі голосочка не водіті,
не водіті.
Преведу я голосочек, да й не з вамі,
да й не з вамі,
Преведу я голосочек меж боярмі,
меж боярмі.
А як прийде неделечка, уберуся,
уберуся,
Да й на своє девовання подевлюся.

у—у—у.

* * *

Наході, моя мамо, надході,
надході.
Рості, рості, горошина, розвівайсе,
розвівайсе,
Живі, живі та, мой татко, розживайсе,
розживайсе.
Не забуду, дітя моє, не забуду,
не забуду,
Як здумаю, дітя моє, плакать буду,

* * *

Ой кавала зозулечка у садочку,
у садочку,
Прихилівши голивоньку на лісточку,
на лісточку.
А що вана, та кючі, та кавала,
той кавала,
Ой чи буде да зімачка, та як летечко,
як летечко.
Ой чи буде та свекруха, як мамачка,
як мамачка,
А свекруха, да не мамка, да й не збудіть,
да й не збудіть.
Толькі пойде до суседдей та й осудіть.

у—у—у—.

Якщо у молодої не було матері або батька, то співали задушевні пісні, щоб молода плакала:

Ой ходіла все Галечка (ім'я молодої) та по саду,
все по саду,
І буділа свого татка на пораду,
на пораду.
Устань, устань та, мой татко, з сего саду,
з сего саду,
Прійді, прийді сиротіне на пораду,
на пораду.
Ой не можу, дітя моє, з сего саду встать,
з сего саду встать.
Наваліла сира земле, не могу поднять,
не могу поднять.
Наваліла сира земле на руки мої,
на руки мої,
Ой кланяйся, моя доню, чужой чужині.

у—у—у.

* * *

Двор багатий, сад зельоний, да не вся родіна,
Пошлю галочку на Вкраїночку по свою родіну.
Ще соловейко, ще соловейко не долета, татко промовля,
Леті, не леті крильця не томі, мені не вставаті.

Але співали не тільки сумні пісні, а також і веселі, наприклад:

Давай, мамка, повечераєм, давай, мамка, повечераєм,
 Повечеравши поділемсе, повечеравши поділемсе.
 Тобі, мамка, борщ да галушкі, тобі, мамка, борщ да галушкі,
 Мені, мамка, перини-подушкі.
 Тобі мамка, ніти, бердечкі, тобі, мамка, ніти, бердечкі,
 Мені, мамка, утіранічки.
 у—у—у.

У батьків молодой молодій розплітали косу, робили це, як і перший раз, після чого їй вже голову покривали як заміжній жінці. Залишаючи батьківську хату, молода брала з собою і скриню з приданим.

Закінчувались переводи увечорі приїздом молодих до батьків молодого. У весільному поїзді, який приїзжав до хати батьків молодого, була каравайниця молодой, яка везла з собою три довгі пироги. Батьки молодого зустрічали молодих перед ворітьми, розстеливши полотно з хлібом і сіллю, промовляючи: «Покорно просімо до хати». Молода, зайшовши в хату, посипала з рукава житом, яке їй туди засипала її мати при виправленні від батьків молодой. Після гуляння коровайниця молодой і декілька дівчат з боку молодой стелили молодим у коморі.

Закасянне. Каравай. Переводи.

На наступний день (понеділок) відбувалось закасянне, йшли за косою до молодой. З ранку будили молодих, перевіряли свідчення дівочтва молодой, потім знову починалось гуляння. Під час закасяння молодій розплітали косу, робили це як і перед вінчанням, а після цього молодій вже покривали голову як заміжній жінці. Також у цей день молода демонструвала свою вмілість розвішувала по хаті вишиті нею рушники, скатерті, утираники. Молода ходила всім гостям кланялась, а вони дарили їй подарунки (гроші не дарили).

Після гуляння, коли всі гості розходились, ділили каравай: родичи молодого у батьків молодого, а родичи молодой у батьків молодой. Каравай у молодого ділив хтось з друзів, а у молодой хтось із чоловіків, при цьому він промовляв: «Благослові, Боже, отец і маті, каравай роздаваті». Потім усім присутнім роздавали по шматку каравая і подарунку (хустці), а найблизким родичам давали вельця.

На наступний день (вівторок) починали переводіться від головного боярина по черзі в усіх бояр та друзів, знову відповідно до домовленості на змовинах. Так могли гуляти декілька днів.

Через тиждень після свадьби мама молодой звала до себе молодих, сватів, батьків молодого, хресних батьків молодих та близьких родичів. Цим гулянням закінчувалось весілля.

Пісні, які співали за весільним столом:

Там серед поля тополя, Там у долині туман, Там у зеленому гаю, Козак з дівчиною гуляв. Вони гуляли, гуляли, До них циганка прийшла, Дай мені правую ручку, Правду скажу тобі я.	} 2 р.
А я циганам не веру, Мілий кохає мене, Війді, циганочка, з гаю, Слухать не хочу тебе. Циганочка з гаю не вішла, Стала вона на краю, Чує, як плаче дівчина, В темнім зеленім гаю.	} 2 р.
Ой ти, козаче, козаче, Не зводь дівчини з ума, Бідна вона сиротина, Батька і ненькі нема	} 2 р.
Там серед поля тополя, Там удолині туман. Там, де гуляв я з дівчиной, Тепер гуляю я сам.	} 2 р.

* * *

Під вішнею, черешнею з мілим я стояла,
 І з тих пір я сумна стала, як з мілим розсталась.
 Е-е, і з тих пір я сумна стала, як з мілим розсталась,
 Сам сідає на вороного, їде в Москівщину,
 А дівчині він говорить, я тебе покину.

Е-е, а дівчині він говорить, я тебе покину.
Коли ж думаєш кідати, то дари колечко,
Я згадаю чорнявого, заболить сердечко.
Е-е, я згадаю чорнявого, заболить сердечко.

Тече річка невелика та по-під горою,
Взяла дівка нові відра, пішла за водою.
Е-е, взяла дівка нові відра, пішла за водою.
Ой чи брала, чи не брала, стала постояла.

Як згадала чорні брові, зразу в річку впала.
Е-е, як згадала чорні брові, зразу в річку впала.
Біжить батько, біжить мати та й кричать ратуйте.
А дівчина відповідає, за мной не жалкуйте.

Е-е, а дівчина відповідає, за мной не жалкуйте.
Іде козак з Москівщини, пітає в народу,
Ой чи жива та дівчина, що подала воду.
Е-е, ой чи жива та дівчина, що подала воду.

Ой не жива та дівчина, живая дитина,
Скітається в чужих людях бідна сиротина.
Е-е, скітається в кужих людях бідна сиротина.

* * *

По той бік гора, по цей бік друга,
Поміж тими крутими горами сходіла зоря.
Ой то ні зоря, дівчино моя,
З новенькімі ой да відерцями по водиці йшла.

Дівчинко моя, напувай коня,
З рубленої ой да криницинькі з повного відра.
Дівчино моя, сідай на коня,
Та й поїдем у чисте поле, до мого двора.
У мене двора та й зроду нема,
В чистом полі одін куст каліни прив'язать коня.

* * *

Тече річечка невеличенька, схочу перескочу,
Отдай же мене, моя мамочка, за кого я схочу.
Мати отдала та й наказала сямь год не бувати,
А якщо прийдеши, моя донечка, то віжену з хати.

Прожила гадок, прожила другі, на третій гадочек
Перетворілась сівою зезюлькой, к роду полетела.
Гаєм летела, голкі ламала белими крилами,
Полям летела, горка плакала буйними слезами.

Прилетела в сад та й стала кавать, сіда на каліне,
Та й стала кавать, та й приказувать, як жить на чужині.
У оконечка седіть мамочка, рушнік вишіває,
А найменший брат стаіть у дверях, ружо заражає.

Позволь, мамочка, позволь, рідная, ту зезюлю вбіти,
Бо вона кує, жалю завдає, я не можу жити.
Як зезюльчка ти сивесенька, леті в гай кувати,
А якщо сестра та й ріднесенька, то прашу до хати.
Не піду, браток, не піду рідний, не піду до хати,
Мати віддала, та й наказала сямь год не бувати. } 2 р.

* * *

Ой гіля, гіля, гусаньки, і на став.
Добрий вечір, дівчина, бо я ще,
Бо я й ще не спав.
Ой не спав, не спав, спать не буду.
Ой дай мені, дівчина, повечеряти.
Я й не топила, ой не варила,
Прийшла по водицю, відра побила.
Я й не побила, поставила, } 2 р.
З гори покотились, сами побились.

* * *

Котився місяць із-за хмари,
Тай берег річки освітив.
Та й освітив же він долину, } 2 р.
Та й знов за хмару закотивсь.

А в тій долині є хатина, Там бідна вдовушка жила, Там мати дочку научала, Дочка наплакана була.	} 2 р.
Ой, доню, доню, моя доню, Та в мене згадачка одна. Не жди мілого із походу, Його живого вже нема.	} 2 р.
Богато хлопців поженилосьь, Богато где кого нема. Богато парочек побралось, А ти чому сидиш одна?	} 2 р.
Не піду, мамо, за старого, Старий не парочка мені. А віддаси мене за його, Так я згнию в сирій землі.	} 2 р.
Над вечір дівка посмутніла, Чепляти стала рушники. Чепляла, слізьонки втирала, Згадала, як колісь були.	} 2 р.
Рішила доленьку свою. А тим же часом вороненький, Заржав за річкою в гаю. Котився місяць із-за хмари, Та й берег річки освітив.	} 2 р.
Пливлі по морю две примари, А кінь по бережку ходив.	} 2 р.

* * *

Ой на горе стоїть бероза, А ти циганка малада. Я много, много лет чекала, Щоб ти міне погадала. Ти дай мне ручку, дай мне праву, Я на нейо же посматру. Хоч я циганка маладая, Но я всю правду раскажу.	} 2 р.
Єсть у тебя на серце камень, І в одного ти влюблена. Ти хочеш стать его женою, Но ти єму не суждена. Он любіт карти, любіт девок, Он любіт водку і віно.	} 2 р.
А ти пойдьош у дамавіну, Для его будет всьоравно. А хто захочет горку правду, Так я могу єйо спісать.	} 2 р.
По праву ручку на кладбіщі, Сосновый хрест буде стоять. А хрест обвітий чорним шолком, А на хресте моя любов.	} 2 р.
Ой там завмерло мое тело, Ой там застила моя кров.	} 2 р.

Опис весільного обряду складений на підставі розповідей Т. Куценко та А. Кулик, пісні списані за співом Т. Куценко.

Роди.

Для прийняття пологів запрошували бабку, родичку запрошувати не можна було. Запрошував її чоловік породіллі, або хто-небудь з членів родини. Запрошена жінка брала хліб, який їй приносили, і йшла до породіллі.

Народжену дитину бабка біла ладошкою, щоб викликати дихання, а потім перерізала їй пуповину. Породіллю після пологів обмивали і клали на полік. Бабці за прийняття дитини у подарунок давали тканину на запону (фартух) чи на хустку.

Якщо у селі на час народження дитини не було батюшки, то хрестили її не відразу ж після появи на світ, а через декілька днів. У цей час, до хрестин, породіллю відвідували родичі, які приносили з собою подарунки: для породіллі — коржі, ладки (оладі) чи інші подібні страви, для немовляти — льняне полотно на пелюшки (від льняної тканини дитина не пріла).

Хрестини.

Для хрещення дитини запрошували кумів, яких вибирали з родичів чи друзів. Запрошував кумів чоловік, коли ж запрошували кумів під час пологів і чоловік не міг відлучитись, то це робив хтось з присутніх у хаті. Той, хто запрошував, йшов з хлібом та сіллю до вибраних у кумув'я, обирали двох кумів. Жінка, яку вибирали у кумув'я, не повинна була бути вагітною. Відмовлюватись іти у кумув'я не можна було. Одягнувшись святково, кумув'я у призначений час з хлібом приходили у хату новонародженого.

Якщо дитину хрестили відразу після народження, то це відбувалось у хаті, а якщо через декілька днів, то дитину для хрещення несли до церкви. Ім'я дитині надавав батюшка, дитину називали ім'ям того святого, день якого припадав на день народження дитини. (За радянських часів дитину називали ім'ям тої людини, яку зустрічали першою на дорозі, коли йшли записувати її до сільради. Звичайно, якщо це ім'я подобалось).

Після церкви приходили додому, де вже зібрались родичі, сусіди, друзі, які з собою поприносили ковбаси, хліб, вареники тощо. Кумув'я сідали за стіл разом на услон, застелений кожухом хутром наверх. По закінченню обіду бабуся дитини подавала куму у горщику кашу. Після того, як кум розбивав горщик палочкою, кашу роздавали всім присутнім, спочатку близьким родичам, а потім усім іншим. За кашу немовляті давали подарунки, зазвичай полотно на пелюшки. По закінченню гуляння давали подарунки кумув'ям, які у них намагались викрасти, щоб потім йти до них «рубить подарок». Якщо у кумів подарунки вдавалось викрасти, то ці подарунки вішали на коромисло і через усе село йшли з музикою і весіллям до кумів рубить подарок. Тому кумув'я всіляко намагались «не прохавіть» подарунки.

Опис родинних обрядів складений на підставі розповіді Т. Куценко.

Поховальний обряд. Похорони.

Підготовка до погребіння.

Після того, як людина померла, її обмивали у ночвах: чоловіка — чоловіки, жінку — жінки. Опісля небіжчика одягали і клали на постіль, застелену на услоні біля стіни з двома вікнами, головою на покут. Небіжчику на грудях складали руки, права рука була зверху лівої і в ній був стиснутий хрестик, на вікно ж ставили склянку з водою. Коли небіжчика вже вклали на постіль, біля нього сідала запрошена жінка, яка читала Псалтир.

Домовина.

Зазвичай, на другий день після смерті хтось з членів родини йшов до сусідів запрошувати робити домовину та копати могилу, родичів запрошувати не можна було. Робітникам, які робили домовину та копали могилу, не платили, а тільки пригощали горілкою та обідом, а тим, хто копав могилу, давали ще по хустці. Прийшовши в дім, де лежав небіжчик, вони молились за упокій померлого і приступали до роботи, могилу тільки копали не задалегідь, а під час відпівання. Домовину робили з досок та полотна, які кожний господар мав у себе на випадок смерті. Домовину оббивали чорним або червоним зовні і ситцем усередині, на дно домовини клали льняне полотно.

Погребіння.

У домовину клали після того, як прийде батюшка і прочитає встановлену молитву. Чоловіка клали його родичі чоловіки, а жінку — жінки. Перед тим, як виносити небіжчика з хати, з ним прощались усі родичи та знайомі: кожний цілував його в лице, руки, коліна, ноги. Виносили з хати ногами уперед.

Відпівали померлого з ранку або в хаті, або у церкві. До церкви і із церкви до могилок, або з хати на могилки, якщо відпівали у хаті, небіжчика несли на марах, які брали у церкві. Мари несли 8 мужчин, яких запрошували не з родичів. Під час відпівання батющі під Євангеліє клали хустку. У цей час тим, хто копав могилу на могилках, несли снідати.

Після відпівання померлого несли на могилки, незважаючи на відстань, погребальна процесія зупинялась 12 разів і кожного разу батюшка правив коротку службу над померлим. Погребальна процесія складалась:

- хрест, як небіжчик чоловік, то несе чоловік, а як жінка, то жінка. Запрошувались не родичі.
- вінки несли діти і дорослі. Можуть і родичі.
- веко (кришка домовини), також можуть і родичі.
- півша і батюшка.
- домовина. По бокам неї несли хоругві, несли завжди чоловіки.
- три хлібини і половину склянки цукру, несла стара жінка.
- родичі і всі інші, хто прийшов провести померлого в останній раз.

Всіх, хто що-небудь ніс, і півшу обв'язували полотном, а батюшці під ризу клали платок.

На могилах домовину ставили праворуч від могили, могилу копали з заходу на схід, очима на схід. Інші учасники процесії розташовувались наступно:

- батюшка з півшею та жінка, що несла хліби, ставали у голові небіжчика,
- родичі і всі проводжаючі ставали біля домовини,
- вінки клали у ніг небіжчика,
- корогви й хрест клали на віз, що їхав за процесією.

Після того, як батюшка справив службу, домовину закривали і на полотні чи на мотузках опускали її в могилу, робили це запрошені чоловіки. За цим батюшка «запечатував» могилу, з усіх боків її заступом робив хрестики по краям ями, і кидав в неї пригоршню землі. За батюшкою по пригоршні землі у могилу кидали родичи, а після цього її закопували, робили це ті, хто її копав. Після цього на могилі ставили хрест, який обв'язували рушником, і клали на неї вінки. Далі всі, хто брав участь у організації похорон, йшли до дому померлого, хліби, які несли у погребальній процесії, батюшка забирив з собою.

Повернення з могилок.

Зайшовши в хату, кожний, спочатку батюшка, а потім всі інші, куштували коліво. Коліво — це кіп'ячена вода з медом чи цукром і покритим у неї коржем чи хлібом (шматочків стільки, щоб вистачило всім присутнім). Їжу до обіду готували відповідно до того чи був піст, чи ні. По закінченню обіда співала півша і всі розходились по домам.

Копачі (ті, хто копали могилу) по закінченню обіда свої заступи не забирали, а залишали їх до наступного дня вдома у померлого. Наступного дня вони «йшли покійнику ногі мить», снідали дома у померлого, а потім забирали заступи і йшли до дому. Тобто могили вони копали своїми заступами.

Поминки.

У 9 днів до церкви несли хліб, чарку меду чи цукру, цукерки і у поминальнику записували: «Новопредставлена Марія (далі всіх інших раніше померлих родичів) за упокій». Повернувшись з церкви, робили коліво і запрошували обідати родичів. Так само робили на 40 днів, на півроку та на рік. До року записували «новопредставлена», тому як вважалось, що до року душа померлого перебуває на цьому світі і тільки після року переходить у той світ.

Особливі випадки.

Коли на час смерті людини у селі не було батюшки, то ховали без нього по тим же звичаю. А потім у 3 або 9 день несли землю з могили і хліб до церкви, де батюшка над цією землею та хлібом правив службу. Після цього землю і хліб закопували у голові могили.

За описаним звичаєм ховали всіх померлих, і одружених, і не одружених, і дітей. Тільки самогубців ховали без батюшки та закопували біля могилок.

Опис поховального обряду зроблений на підставі розповіді У. Кулик.

III

Початок посівної

Господар виходив у поле, скидав капелюха, хрестився, кидав першу пригоршню насіння і приказував: «Дай, Боже, щоб уродило жито, пшениця та усяка пашниця».

Зі слів М. Зіненко.

Початок жнив

Перший сніп зжинала найстарша у родині жінка. Цей сніп обмолочували і ставили на покут, де він стояв до Різдвяних свят.

За колгоспних часів перший сніп зжинала найстарша жінка у селі, яка при цьому вбиралась «малороскою», з нього робили вінок. Біля клубу збирались всі комбайнери з комбайнами, і кращому комбайнеру по підсумкам торішніх жнив цей вінок одягали на голову. Після виступу голови колгоспу цей комбайнер давав команду: «По машинам!», і під музику всі комбайни вирушали у поле.

Заклад хати

Закладати хату можна було тільки після першої неділі місяця. Після першої неділі на місці нової хати закопували стояки, на які клали підвалини, при цьому під покут клали залізні гроші. Як хата була закладена, теслярам давали по рушнику, а після обіду тесляри йшли по домам. Далі будувати хату можна було вже коли завгодно при наявності часу.

Зі слів Г. Кулик.

Уходчини

Перед тим, як зайти до нової хати, у неї запускали півня чи kota. Якщо вони йшли в хату, то в ній все буде гаразд, а якщо вони не хотіли йти у хату, то це було поганою прикметою.

На уходчини приходили родичі з подарунками, був святковий обід.

Зі слів Т. Куценко.

Сільськогосподарські поради

Не можна саджати та класти (солити) овочі:

— на молодіку (коли ще немає місяця), саджати можна тільки, коли є місяць,
— у четвер — поїсть черв'як.

Овочі треба саджати:

— огірки — у понеділок, чоловічий день,
— цибулю — у красну суботу, за тиждень перед Пасхою,
— капусту — на Русалки.

На Юрія, у травні, до сходу сонця батюшка справляв службу на озимі, щоб були дощі.

Прикмети та заборони

Узимку:

— ясний місяць — буде мороз,
— затуманений місяць — буде хвища чи відлига.

Улітку:

— затуманений місяць — буде дощ.

У той день тижня, на який припадає Різдво, не можна нічого починати, а також вирушати у дорогу — цей день невезучий.

Зі слів Т. Куценко та У. Кулик.

Матеріал складений на підставі розповідей мешканців с. Роїща:

Анікіної Анастасії Ісаківни	1939 року народження,
Зіненка Миколи Федоровича	1930 року народження,
Кулик Галини Тимофіївни	1922 року народження,
Кулик Агрипини Денисівни	1915 року народження,
Кулик Уляни Романівни	1914 року народження,
Куценко Тетяни Данилівни	1939 року народження.

Використана література:

Вовк Х. К. Студії з української етнографії та антропології. — Київ, 1995.

Мартынєнко П. Д. История колхоза «Зоря коммунизма» Черниговского района Черниговской области. — М., 1976.

Чубинський П. П. Мудрість віків: (Укр. народознавство у творчій спадщині Павла Чубинського): У 2 кн.: — К., 1995. — Кн. 2.

Етнографія України: Навч. посібник (За ред. С. А. Макарчука). — Львів, 1994.

Историко-статистическое описание Черниговской епархии. — Чернигов, 1873. — Кн. 5.

Чернігівщина, енциклопедичний словник. — К., 1990.

Черниговские губернские ведомости. — 1896. — № 826.

